

Beukenbergsveld, Olmen, gemeente Balen

Programma van Maatregelen

Auteur:

A. Schoups (veldwerkleider)

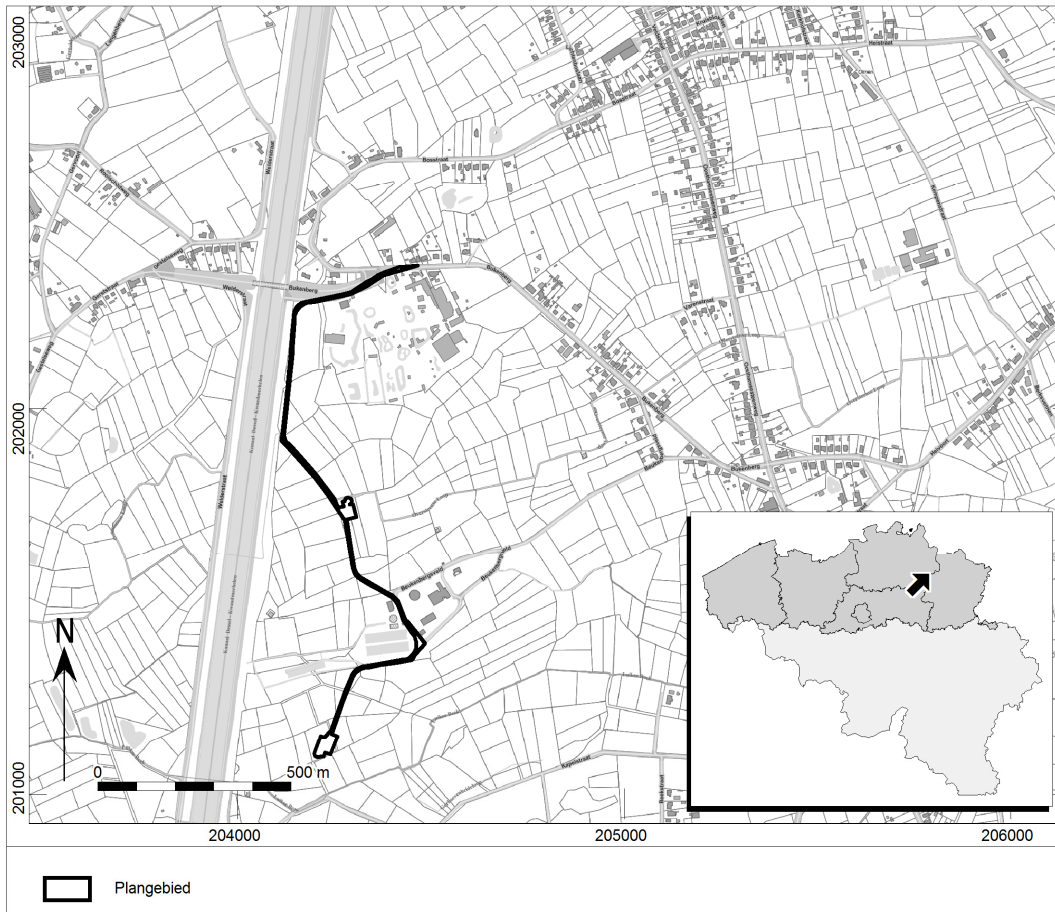
Autorisatie:

P.L.M Hazen (OE/ERK/Archeoloog/2015/00072)

1 Inleiding

Het Vlaams Erfgoed Centrum heeft in januari een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Beukenbergsveld te Olmen, gemeente Balen (afb. 1 en 2). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en een landschappelijk bodemonderzoek (prospectie zonder ingreep in de bodem). Het onderzoek is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen aanleg van twee lucht turbines en een werftracé.

Op basis van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek worden geen archeologische resten meer verwacht binnen het plangebied.



Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.



Afb. 2. Aanduiding van het uit te voeren archeologisch onderzoek op het plan van de bestaande toestand op het terrein.

2 Het vooronderzoek zonder of met ingreep in de bodem

2.1 Het uitgevoerde vooronderzoek

Bureauonderzoek

Het doel is om aan Beukenbergsveld twee windturbines aan te leggen. Deze windturbines zullen met elkaar en met de weg Bukenberg verbonden worden via een werfwegenis. Langs de weg van 4,5m breed, worden de nodige nutsvoorzieningen aangelegd, waardoor er, aan de beide kanten, een bijkomende verstoring van 1m breed plaats zal vinden. De weg zelf zal een diepteverstoring van 0,4m –mv veroorzaken, terwijl de aanleg van de nutsvoorzieningen voor een verstoring tot 1m diep zal zorgen. De windturbines met bijhorende werfvlakken nemen elk een totale oppervlakte van 1889,16 m² in. De sokkels nemen een oppervlakte van 314,16m² in en hebben een diepte van 3m –mv. De tijdelijke werfvlakken zullen beide een oppervlakte van 700m² krijgen, terwijl de twee permanente werfvlakken een oppervlakte van 875m² zullen hebben. De diepteverstoring onder de werfvlakken zal maximaal 0,6m –mv bedragen.

Uit de geraadpleegde bodemkaarten blijkt dat de formatie van Diest voorkomt in de ondergrond van het plangebied. Deze tertiaire laag wordt bedekt door eolische afzettingen uit het Laat-Pleistoceen, die over het grootste deel van het plangebied opnieuw bedekt worden door fluviatiele afzettingen uit het Holoceen. De eolische afzettingen vertalen zich in een dekzandlaag van licht zandleem en dateert uit het Weichselien. De fluviatiele afzettingen bestaan uit een klei-zandsubstraat.

Het plangebied ligt op een overgang van dekzandgebied naar een beekdal, hierdoor is er een hoogteverschil van ongeveer 3,5m tussen het noorden (30,5m TAW) en het zuiden (27m TAW). Het is in het beekdal dat de fluviatiele afzettingen voorkomen. Deze afzettingen zijn afkomstig van de aanwezige beken. Het plangebied kruist en volgt deels de Oversteense Loop. Verder loopt op ongeveer 160m ten zuiden van het plangebied

de Luikse beek. De ouderdom van deze beken is echter onduidelijk, maar ze worden wel al op de Ferrariskaart afgebeeld.

Het plangebied is dus voornamelijk gelegen in een beekdepressie met een permanent hoge grondwatertafel. Het grondwater begint hier op minder dan 1,25m –mv diepte en kan zelfs tot aan de oppervlakte komen in bepaalde gebieden. Er is hier geen sprake van afwisselend droge en natte periodes. Door de natte en zeer natte gronden op relatief arm moedermateriaal, ontwikkelde zich alleen een zwartachtige, humeuze bovengrond, zonder duidelijke B horizont. Hierdoor worden deze gleygronden gerangschikt bij de gronden zonder profielontwikkeling.¹

De bodems in het plangebied zijn gekarteerd als lichte zandleembodems. Helemaal in het noorden van het plangebied komt een natte licht zandleembodem voor met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. Wanneer deze bodem volledig intact is, zouden eventuele archeologische resten vanaf het Laat Paleolithicum verwacht kunnen worden. De bewaringstoestand van deze resten is niet bekend. In de rest van het gebied komen lichte zandleembodems voor zonder profiel. Het ontbreken van een profiel zorgt ervoor dat een goede bewaring van eventuele resten onwaarschijnlijk is.

Door de aanwezigheid van een permanent hoge grondwatertafel, op een geringe diepte, in het grootste deel van het plangebied, wordt een gegleyifieerde zone verwacht, dit is een zone die tijdelijk met water verzadigd is. Hieronder wordt een blauwgrijze reductiehorizont verwacht, die het gevolg is van een permanente verzadiging met water.²

In de omgeving van het plangebied werden verschillende boringen uitgevoerd, waarvan een deel zich op het traject van het plangebied bevindt. De resultaten van de boringen komen grotendeels overeen met de verwachting volgens de bodemkaart.

De natte ondergrond, die in het plangebied overheerst, is niet geschikt voor akkerbouw of bewoning. Hierdoor is de aanwezigheid van Romeinse resten en resten uit de metaaltijden eerder onwaarschijnlijk. Door de afgezette Laat-Pleistocene dekzanden, was het gebied mogelijk wel interessant voor de jagers-verzamelaars. De kans op aanwezigheid van resten uit het Laat-Paleolithicum en het Mesolithicum wordt groter, indien er toen reeds beken door de vallei stroomden. De bewaringstoestand van eventuele resten is echter onbekend.

De CAI vermeldt een site Galgenheide te Meerhout. De exacte locatie van deze site kan echter niet meer achterhaald worden, maar op basis van het toponiem, kan de site langs de weg naar Olmen gesitueerd worden. Er werden twee urnen en een beker aangetroffen, die typologisch in de Late Bronstijd gedateerd kunnen worden. Verder werd er ook een silex aangetroffen. Door de onbekende locatie van de site, is het belang van deze melding voor het plangebied onduidelijk. Er zouden zich in Meerhout echter vijf tot zes urnengravingen uit de Bronstijd bevinden.

Uit het historisch kaartmateriaal blijkt dat het plangebied steeds dienst deed als weiland. In het noorden kwam er ook akkerland voor. Op de Ferrariskaart wordt het plangebied al duidelijk door een beek gekruist. Op de luchtfoto's uit 1979-1990 zijn er ook bossen zichtbaar. In 1976 werd het dierenpark, dat nu bekend staat als de Olmense zoo, aangelegd en in 1982 werd de grondwaterwinninginstallatie in dienst genomen. Aan deze infrastructuur gaat de bodem reeds verstoord zijn. Op basis van de historische kaarten worden geen resten uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd verwacht.

¹ Baeyens 1972.

² Baeyens 1972.

Op basis van deze gegevens adviseerde het Vlaams Erfgoed Centrum om een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren binnen het plangebied. Op basis van het landschappelijk bodemonderzoek kan de intactheid van de bodem bepaald worden en kan de bodemopbouw aan de bodemkaart getoetst worden. Daarnaast kan het bodemonderzoek uitwijzen of er inderdaad een mogelijkheid is om resten aan te treffen uit het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum. Op basis van de resultaten van dit onderzoek, kan er bepaald worden of er een vervolgonderzoek dient uitgevoerd te worden. Indien er een verwachting is van Laat-Paleolithische en Mesolithische resten, zal er een verkennend/waarderend booronderzoek geadviseerd worden. Wanneer volgens het bodemonderzoek, vondsten uit de latere periodes niet uitgesloten kunnen worden, kan werfbegeleiding een volgende stap zijn.

In het noorden van het plangebied loopt het tracé over de parking van de Olmense zoo en ter hoogte van de grondwaterwinninginstallatie loopt het tracé eveneens over een bestaande weg, hierdoor kon er geen bodemonderzoek uitgevoerd worden op deze locaties binnen het plangebied.

Landschappelijk bodemonderzoek

Op basis van het verkennend booronderzoek wordt duidelijk dat in het plangebied overwegend zandleembodems zonder profiel aanwezig zijn. In de meeste gevallen wordt de tertiaire zandleemondergrond direct bedekt door een bouwvoor. Plaatselijk bevindt zich nog een dunne laag eolisch zand tussen de het tertiaire pakket en de bouwvoor. Een Bs-horizont is uitsluitend aangetroffen in boring 21.

Op basis van de vele roestvlekken ondiep in het profiel lijkt er sprake te zijn geweest van een relatief nat milieu in het verleden; de kans dat het plangebied voor permanente bewoning geschikt was, wordt niet groot geacht.

Hoewel het plangebied in een beekdal is gelegen, zijn er in de boringen geen beekafzettingen aangetroffen. Waarschijnlijk hebben de beken meer erosie dan sedimentatie veroorzaakt.

Door erosie van diverse beken in de omgeving van het plangebied is het gebied in geomorfologisch opzicht te kenschetsen als een beekdal. Voor de archeologische verwachting heeft dit als consequentie dat de, op de relatief laaggelegen en natte omstandigheden gebaseerde, reeds bestaande relatief kleine kans op archeologische resten gering is. Bovendien is het aannemelijk dat de beken het oorspronkelijke eolische dekzand (en eventuele archeologische resten) grotendeels hebben geërodeerd, omdat in veel gevallen sprake is van een bouwvoor direct op het tertiaire substraat.

Gezien het nagenoeg ontbreken van natuurlijke bodemhorizonten boven de C-horizont/tertiaire substraat zal een eventueel oorspronkelijk aanwezige vondstlaag door erosie grotendeels tot geheel zijn verdwenen. Voor de archeologische verwachting heeft de relatief lage ligging bovendien als consequentie dat de kans op archeologische resten relatief gering is.

Gezien het bovenstaande is er geen bedreiging meer voor aantasting van mogelijk aanwezige archeologische waarden en kan geconcludeerd worden dat het plangebied reeds voldoende onderzocht werd.

2.2 Aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed

Aan de hand van het bureauonderzoek en het landschappelijk bodemonderzoek is gebleken dat het plangebied weinig tot geen archeologisch potentieel bevat.

Op basis van het bureauonderzoek werd verondersteld dat er wellicht plaatselijk sprake zou zijn van eolisch dekzand. Op dit niveau zouden dan mogelijk resten uit het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum aanwezig kunnen zijn. Door erosie van diverse beken in de omgeving van het plangebied, is dit dekzand vrijwel volledig verdwenen en blijkt er op basis van de boringen voornamelijk sprake van een bouwvoor direct op het tertiaire substraat. De verwachting voor resten uit de steentijd wordt daarmee sterk verkleind. Ook de verwachting dat de kans op archeologische resten uit latere perioden, wegens de relatief laaggelegen en natte omstandigheden, eveneens gering is, kan op basis van de boringen worden bevestigd.

Er kan geconcludeerd worden dat het plangebied voldoende is onderzocht om een uitspraak te doen betreffende de archeologische waarde van het plangebied. Deze blijkt namelijk gering te zijn. Nader onderzoek is derhalve niet nodig en behoud *in situ* is niet van toepassing.

3 Advies op basis van de resultaten

Op basis van deze gegevens wordt door het Vlaams Erfgoed Centrum geen verder onderzoek geadviseerd. De geplande werkzaamheden vormen geen bedreiging voor het bodemarchief. Er hoeft geen programma van maatregelen te worden opgesteld.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.